

Порекло и значење Славе

Са строго научно-историјског становишта, порекло нашег домаћег празника, Славе или Крсног имена није ни до данас сасвим и коначно разјашњено. Постоји више теорија које покушавају да објасне настајање овог празника својственог само Србима, али, као што у науци често бива, ни једна од њих не решава ово питање у потпуности - свака осветљава само један његов део.

Теорија, дакле, има разних, почев од оних строго Хришћанских, по којима је Слава чисто хришћанска без икаквих трагова патанства. Једна од тих теорија тврди да Слава означава прослављање оног Светитеља на чији се празник крстио предак неке породице, узевши име тог Светог. Друга теорија је да је Слава првобитно прослављана код цркава које су подизане у част Светог чије је име добио одређени предак по крштењу. Постоје, наравно, и теорије које порекло Славе виде у паганским временима, када су Срби живели у племенским заједницама и када је свако племе имало своје божанство - заштитника домаћег огњишта, те да је Крсно име само модификовани и христијанизовани облик прослављања и приношења жртве том домаћем божанству. Има и низ других теорија - да је слава уствари култ лара, који је из свог првобитног исходишта, Италије, ширењем римске културе прешао Илирима, па од њих суседним словенским племенима, ту се одомаћио и у христијанизованој форми Крсне славе сачувао до данашњих дана. Ту је, затим, анимистичка

The Origins and meaning of *Slava*

From a strict historical perspective, the origins of the “Feast Day” or *Slava* even to this day have not completely been clarified. There are several theories that attempt to explain the origins of this uniquely Serbian feast, however, as in most aspects of study no one theory has all the answers.

Hence, there are several theories starting with a strictly Christian perspective, which have no connection with paganism. One of these views is that *Slava* celebrates a particular saint on whose feast day a family’s ancestor was baptised and became Christian. A second theory is that when one of our ancestors was baptised he celebrated the saint of the church where he was baptised. In addition there exists the theory that the *Slava* has its origins in pagan times. Serbs lived in tribal societies and each tribe had their own deity, a protector of the hearth. The “protector” of each tribe was modified and christianised to become the baptised *Slava*. Still other theories maintain that the *Slava* was actually a cult that came from Italy and Roman culture and spread through Illyrium and then the Slavic tribes. It was adapted to represent a more Christian form and is maintained to the present day. There also exists the theory of “Animistic worship” and many more popular and unpopular, likely and

теорија, као и многе друге мање или више вероватне, популарне и непопуларне, прихватљиве и неприхватљиве теорије.

Али једно је сасвим сигурно: које год да јој је порекло, а највероватније је да је много фактора имало удела у настанку овог нашег лепог домаћег празника, од којих не малу важност има примање хришћанства, Слава је чврсто укореван верски обичај који живи међу Србима већ готово десет векова. Где је Србин, ту је Слава. Познато нам је да је Слава обичај који се није утасио ни за време петвековног ропства под Турцима, ни за време многих ратова, ни за време немаштине, ни у доба када је у Србију продирао са свих страна "Европски дух", ни за време педесетогодишњег периода мрака у комунизму... Славио је Србин у рову, са шаком жита и парчетом свеће, славио је у немачким логорима, славио у сиромаштву, у избеглиштву, у исељеништву и увек, у недаћама или у изобиљу призивао име свога Светитеља, молитвеног заступника пред Богом и заштитиника свога и својих предака.

Без обзира на то како је Слава код нас настала и утврдила се, овај наш дивни обичај није свечаност појединца, као што је нпр. имендан или рођендан, обичаји који постоје и код других хришћанских православних народа. Крсно име је славље шире заједнице: једне породице, или више њих. Ово је веома важно нагласити, јер Слава од свог настанка сасвим одговара јеванђељском духу и најдубљој традицији Православне Светосавске Цркве.

unlikely acceptable and unacceptable theories.

However, one thing is for sure, whatever its origins there are many factors that have certainly contributed to this fine household celebration. By no means of minor importance is the acceptance of Christianity. The *Slava* is firmly entwined into religious custom that has lived with the Serbs for ten centuries. Wherever there are Serbs there is *Slava*. The *Slava* was not extinguished when we were under Turkish rule for more than five hundred years, nor even during the influence of the "European Spirit" and not even fifty years of the darkness of communism. The Serbs have celebrated their *Slava* with a handful of wheat and piece of candle. In the German prison camps, in poverty, or as refugees we have always celebrated *Slava*, by calling on our patron saint, our intercessor before God, the protector of us and our ancestors.

Whatever the origins and however it was established amongst us, this glorious custom is not an individual celebration like a name day or birthday as with other Orthodox communities, rather it is a celebration for the whole family. This is important to emphasise because *Slava* completely corresponds to the spirit of the Gospel and the traditions of St Sava's Orthodox Church.

Породица је домаћа црква, црква у малом. Ако читамо Свето Писмо, видећемо да Свети Апостол Павле у својим посланицама поручује, на пример: "Поздравите Прискилу и Акилу, и њихову домаћу цркву" (Рим. 16, 3-5); "Миломе Филимону и твојој домаћој цркви"(Фил. 2).

Хришћанска породица је мала црква, органски део цркве. Као што је и најситнији део кристала и даље - кристал, тако и породица, као део цркве, *јесте* црква. А ако је породица мала црква, онда је и црква велика породица.

Свака црква у неком месту, од најдубље старине, славила је једног светитеља као свог особитог заштитника, био то у оно време мученик из тог места, или преподобни монах, мирјанин, свештеник, епископ, просветитељ, бесребреник, или други светитељ. Обично је њему био посвећен и храм тога места и ту су му лежале и мошти.

Празник овог светитеља прослављала је цела црква тог места свечано, свеноћним бденијем (на коме су, уз запаљене свеће освештавани хлебови, пшеница, вино и уље) и литургијом. Аналогно овом старом хришћанском обичају "велике", месне цркве, и породица - "мала црква", у нашем народу има своју Славу, тј. светог заштитника кога свечано прославља цела породица, или више њих, уколико су постале од заједничког претка.

Али аналогију Крсног имена са храмовном Славом не можемо следити до краја.

The family is the "small" Church. If we read the Gospel we will see how Apostle Paul in his letters gives this example. Rom 16, (3-5) and Greet Prisca and Aquila, and all the churches. Philemon, our dear friend and to the church that meets in your house Phm 2

The Christian family is a "small" church and part of the "greater" Church. Just as the smallest piece of crystal is still crystal, so too the family is still a part of the greater church.

Since the distant past, every church in any and every location has its protector. Be it a Martyr, Monk, Peacemaker, Bishop, Enlightener, or any other saint. Usually when a church is dedicated to a particular saint it would have relics within the Church building of that saint.

The feast day would be celebrated by the whole community at Vespers or Liturgy (with candles, blessed bread, wheat and wine)

An analogy of this old Christian custom would be the "greater" or local church and the family or "smaller" church. With our people we have our protector that is celebrated by the whole family or the extended family who may have the same ancestors.

We can not follow the analogy between the family saints day and the Church's feast day to the end.

Крсно име је ствар породице, а не куће, стана или зграде. Зато, кад се породица пресели у другу кућу, или друго место, она своју Крсну славу, као и славску икону, носи са собом и наставља да је и у новој кући или стану прославља. Храм, с друге стране, остаје посвећен истом светитељу стално, и кад се Православни житељи места мењају.

Однос, дакле, између дома, породице и Крсне славе је унеколико другачији него између храма, верних и Храмовне славе.

Пошто је Слава празник "мале цркве", основне хришћанске ћелије, породице, јасно је да свака, па и најмања породица треба да слави Славу. Чим се син одвоји у посебно домаћинство, поготову кад се ожени, дужан је да прославља свог светитеља, без обзира што га и отац и мајка славе у старом дому.

Погрешно је схватање које се у неким срединама укоренило да отац треба да "преда" сину Славу, или да син почиње да слави тек по смрти очевој, као и обичај да Славу наслеђује само најстарији син (у том случају би већина породица врло брзо остала без Крсне Славе - она би се изгубила већ у другом колону).

Наравно, ово погрешно схватање не смемо бркати са тражењем благослова од родитеља: син је, наравно, дужан, у знак поштовања родитеља, да тако важну ствар, као што је оснивање породице и самостално прослављање Крсног имена, отпочне са знањем и благословом оца и мајке, али то већ

The saints day is a family affair and not connected with the actual dwelling. When a family moves it takes the *Slava* Icon with it and continues to celebrate *Slava* in the new dwelling. On the other hand the Church building always remains dedicated to the same saint, even when its Orthodox inhabitants relocate.

The relationship between the house, the family unit and the *Slava* is to an extent different from the Church, the faithful and the Patron Saint.

The *Slava* is the feast day for the "small" church, the basic Christian cell. Every family regardless of how small should celebrate *Slava*. As soon as the son establishes his own household, especially when he marries, he is responsible to celebrate his Saint even though his parents celebrate *Slava* in his former house.

It is a misunderstanding (which exists in some circles) that the father has to hand over the *Slava* or the son can only start to celebrate *Slava* when the father dies or that the eldest son only inherits the *Slava*. (In this instance the majority of families would quickly be without a *Slava* and the custom would be lost within two generations).

Of course these misconceptions do not mean that a son should not ask for his parents blessing. The son is obliged as a sign of respect to ask his parents for their blessing for such an

спада у област здравих односа који треба да владају између хришћанских родитеља и деце.

Славећи Славу, ми вршимо спомен на светитеља који је заштитник наше породице и наш заступник пред Господом. У исто време ми се молитвено сећамо свих наших предака који су прослављали тог истог светитеља и славили Славу тога дана. То је суштина и дубински смисао српске Славе. Наравно, пошто Хришћани деле и радост и тугу са својим ближњима, природно је да се и Слава прославља у кругу породице и пријатеља. Зато се за Славу спремају свечанија и разноврсна јела, спрема се кућа и у дому влада празнична атмосфера. Није ни мало похвално, међутим, крсну Славу свести само на добар ручак или вечеру, повод да се видимо са пријатељима и рођацима, или прекомерно наједање и опијање.

Неке Славе падају у време постова (Свети Никола, Ивањдан, Свети Алимпије) и тада ће се домаћин (а нарочито домаћица!) постарати да госте послужи искључиво посном храном, при чему је дозвољена употреба рибе и уља. Исто важи и за Славе које падају ван постова, али у посне дане - среду или петак. И у овом случају се строго поштују правила које нам је Црква наложила - послужују се свечанија, али посна јела. Богу није угодно, а нама није на духовну корист и спасење да у дан свога Крсног имена мрсимо и служимо мрсну храну, ако је Света Црква одредила тај дан као постан.

important occasion like starting a new household and celebrating the *Slava*. Indeed this falls within the domain of healthy relations between parents and son that should exist between Christian parents and children.

Celebrating *Slava*, we commemorate the saint that protects our family and represents us before the Lord. At the same time we prayerfully remind ourselves of our ancestors who celebrated that same saint on that day. This is the essence and deepest understanding of the Serbian *Slava*. We Christians share both joy and sorrow. It is natural that we celebrate *Slava* with friends and relatives, this is the reason why we prepare a formal meal with varied foods. We prepare the house and within the household exists a festive atmosphere. It is not at all advisable that the *Slava* becomes a lavish lunch or dinner party or an occasion to catch up with friends and relatives or be reduced to an over indulgence in eating or drunkenness.

Some *Slava*'s fall within times of fasting (St Nikola, Birth of St John the Baptist – Ivandan, St Alypius and others). It is the responsibility of the hosts to prepare Lenten (*posno*) foods. It is also possible, that *Slava*'s occur outside the four main fasts of the year but occur on a Wednesday or Friday. In these instances we strictly adhere to the Church's rule of also preparing Lenten foods. It is not fair to God or spiritually helpful for us to break the fast when the Holy Church has deemed it a Lenten day.

Још један леп стари обичај везан за Славу који се понегде још задржао је и такозвано "дворење славе". Ради се о томе да домаћин и укућани који тога дана прослављају своје Крсно име уопште не седају, у знак поштовања према своме Светитељу, већ послужују госте и са њима разговарају стојећи.

Овде можемо повући још једну паралелу између породице и цркве: Православни Хришћани стоје у цркви на молитви, а пошто је породица мала црква, то њени чланови молитвено стоје пред Богом на дан своје Славе. Овај обичај нам још говори колико су наши стари поштовали свога Светитеља и са каквим се страхопоштовањем односили према Богу.

Шта је иошребно за слављење славе?

За слављење славе непходно је имати следеће:

Свећа - Без крсне свеће Крсно име се не може славити. Величина крсне свеће зависи од свечарево имућности, а сматра се да је угоднија свећа од чистог пчелињег воска него од белог парафина. Крсну свећу ваља да запали домаћин кад дође свештеник да му реже колач или кад пререзан колач донесе из цркве. Свећа обично гори цео дан.

Колач - За Крсно име свака кућа припрема славски колач. То је нарочити хлеб од пшеничног брашна замешен с квасцем и богојављенском водицом или оном коју је свештеник освештао уочи славе. Около се он опаше једним венцем од теста, као

There is another *Slava* custom that is in some cases still maintained, the so-called "to tend the *Slava*". It relates to the host's (and members of the family) obligation not to sit as a sign of respect towards their Saint and serve their guests and remain standing even whilst talking with their guests.

We can draw another parallel between the family and the church. Orthodox Christians pray and stand in church and because the family is the "small" church its members stand before God on their *Slava*. This custom tells us how our forefathers respected their Saint and how they fearfully and respectfully held their relationship with God.

What is required to celebrate Slava?

To celebrate *Slava* we require the following:

Candle - Without the candle the *Slava* can not take place. Size of the candle is dependant on individual circumstances however, it should be of pure bee's wax and not parafin. The candle should be lit when the priest arrives or when the blessed *Slava* cake has been brought home and should burn all day.

Slava Bread Kolač - For *Slava* every household prepares the *Kolač*. It is bread made from flour mixed with yeast and holy water (from Epiphany 19th January) or water the priest blessed prior to the *slava*. Around the *Kolač* dough is wrapped to make a

појасом; по горњој кори прекрсте му се два каиша од теста и у њих се отисну четири литургијска печата са грчком скраћеницом **ИС-ХС НИ-КА**, што значи - Исус Христос побеђује. На ову кору могу се ставити још неки украси-фигуре, као голуб-символ Светога Духа, клас шпенице, и грозђе.

Кољиво - То је жито које се кува уочи Крснога имена. Обично се пребира све зрно по зрно од најчистије пшенице. Кад се жито скува, вода се одлије» а жито испере и просуши. После се меље и слади шећером, а затим се по жељи додају ораси, ванила, суво грозђе. Пшенично зрно је символ смрти и васкрсења, символ вечног живота:

зрно бачено у земљу проклија и распада се, али из њега никне клас који доноси много више зрна. Кољивом се служе сви укућани по старешинству одмах после освећења, као и гости који тога дана долазе у кућу. Када се служимо житом, требамо увек да то чинмо стојећи, опет у знак поштовања према Светитељу, начинивши претходно знак крста.

Вино - О Крсном имену вино је потребно да свештеник н»име прелије колач и кољиво, а оно што остане у часи или флаши домаћин по обичају попије.

Уље - Оно је потребно да се упали кандило у кући пред иконом.

Тамјан - У свакој Православној српској кући може се наћи грумичак тамјана у свако доба, по речима једног историчара, "јер се Срби свакад најпре каде, кад се год кућански моле Богу", а

wreath and also the sign of the cross. Within the cross is the liturgical stamp with the Greek letters **ΙC-XC ΝΙ-KΑ** which means "Jesus Christ is Victorious". The *Kolač* can also be decorated with symbols like a dove which represent the Holy Spirit or even grapes.

Boiled Wheat *Koljivo* - *Koljivo* is boiled wheat prepared the evening prior to *Slava* from the finest wheat. When it is boiled it is ground with nuts and sugar is added to taste. Wheat symbolises death, resurrection and eternal life. A grain of wheat discarded in the ground decays however, from this grain sprouts a shoot with many more grains. *Koljivo* is served to the family members and to all guests after it has been blessed either at home or at the Church. When we take from the *Koljivo* we should be standing and also make the sign of the cross.

Wine - On *Slava* wine is required for the priest to bless the *Kolač* and *Koljivo* and also for the host, as it is the custom to finish what is left.

Oil - Oil is required for the Oil Lamp (*Kandilo*)

Incense - In every Orthodox house we can find a portion of incense. In the words of a historian "the Serbs will cense whenever the household prays to God" and for *Slava* even the poorest host will buy the smallest amount of *tamjan*.

за Крсно име и најсиромашнији свечар купи га макар и најмање.

Икона -Славска икона са кандилом поставља се, ако је могуће, на источној страни зида најугледније просторије у кући. Владика Николај каже да -"ми не обожавамо ништа и никога осим Пресвете Тројице у Јединици ЈЕДНОГА БОГА. Али ми поштујемо светитеље, као најбољу децу Божју и следбенике Христове, и њиховим ликовима указујемо посебно поштовање". По правилу свака икона требало би да је претходно освећена у цркви, где то свештеник обави у олтару, "Освећене иконе су канали моћне Божје благодати која лечи, препорађа, просвећује, охрабрује и опомиње. Господ Бог толико љуби своје светитеље и мученике као најближи круг своје породице, да даје чак моћ и њиховим ликовима када се поштују и њиховим именима када се призивају".

Дакле, на свечано постављеном столу окренутом икони, уочи доласка свештеника, треба да се налази: свећа на чираку, славски колач, кољиво, чаша по могућству црног вина, кадионица са тамјаном, брикетом и шибицом, као и списак чланова породице ради помињања у молитви.

Icon - If practical the *Slava* Icon should be on the eastern and most prominent position of the house. Bishop Nikolaj (Velimirovich) tells us "we don't glorify anything or anybody except the Holy Trinity as the one God. However we respect our saints and like good children of God and the followers of Christ to the images we show a special respect". By rights every icon should be blessed by the priest in the Altar at church. "Blessed icons are channels of Gods almighty grace which heals, renews, enlightens, encourages and reminds us. The Lord God has love towards His saints and martyrs as to his closest family circle, and grants power to these images when they are respected and when their name is hailed".

Accordingly, on the main table setting and waiting for the priest should be: a candle in a candle stick, *Kolač*, *Koljivo*, a glass of red wine, a censor with coal and incense and so that prayers can be read, a list of names of the family members.

Translated from Serbian to English by Nikola Lukich St Sava Elanora 2003

ИС	ХС
НИ	КА